

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні
правопорушення щодо забезпечення рівних прав
та можливостей жінок і чоловіків»
*(реєстр. № 14066 від 22.09.2025)**

***Анотація.** В інформаційній довідці аналізується доцільність внесення змін до статей 32 і 34 Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині надання рівних прав та можливостей чоловіку і жінці у справах про адміністративні правопорушення в контексті законопроекту (реєстр. № 14066 від 22.09.2025) (далі – законопроект).*

***Ключові слова:** адміністративна відповідальність; адміністративний арешт; чоловік, що самотійно виховує/утримує дитину; обставини, що пом'якшують відповідальність.*

Вступ

Згідно з конституційними приписами не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (стаття 24 Конституції України).

Рівні права жінок і чоловіків – це відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі, а дискримінація за ознакою статі – ситуація, за якої особа та/або група осіб за ознаками статі, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами або привілеями в будь-якій формі, встановленій Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», крім випадків, коли такі обмеження або привілеї мають правомірну об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними (абзаци другий, четвертий статті 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»).

Отже, існує пряма заборона дискримінаційних норм у законодавстві України.

Законопроект розроблено на виконання доручення Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції від 28.10.2022 № 24507/2/1-22 з урахуванням висновку гендерно-правової експертизи Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) від 08.09.2022 № 4163-11.1.2-22, проведеної Міністерством юстиції. Законопроектом ураховано деякі пропозиції, надані до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (реєстр. № 9036 від 20.02.2023) (відкликаний 07.07.2025).

Основна частина

Метою законопроекту визначено «забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, які мають дітей, в частині пом'якшення відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень та незастосування до них адміністративного арешту».

У зв'язку з цим пропонується розширити перелік суб'єктів, до яких не застосовується адміністративний арешт, і перелік обставин, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення.

Підтримуючи необхідність усунення дискримінаційних норм у національному законодавстві та забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, вважаємо за доцільне зазначити таке.

Спроба усунути дискримінаційність норми щодо незастосування адміністративного арешту (стаття 32 КУпАП) була ще в 2012 році (проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо недопущення дискримінації чоловіків – одиноких батьків при застосуванні до них заходів державного примусу, розширення кола осіб, щодо яких окремі види адміністративних стягнень та кримінальних покарань не застосовуються» (реєстр. № 10590 від 08.06.2012), який був відкликаний у грудні 2012 року). Причиною такого тривалого процесу є, напевно, невизначеність в унормуванні статусу особи, яка самостійно виховує й утримує дитину (дітей), та неоднозначність судової практики з цих питань.

Нова редакція статті 23 (зокрема, пункту 4 частини першої) Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»¹ вказує на те, що жінка або чоловік будуть вважатися такими, що самостійно виховують та утримують дитину (дітей) до 18 років, якщо другий із батьків такої дитини (дітей) помер, позбавлений батьківських прав, визнаний зниклим безвісти або безвісно відсутнім, оголошений померлим, відбуває покарання у місцях позбавлення волі, а також коли особа самостійно виховує та утримує дитину за рішенням суду або запис про батька такої дитини в Книзі реєстрації народжень здійснений на підставі частини першої статті 135 Сімейного кодексу України.

Аналогічними є підстави звільнення військовослужбовців із військової служби через сімейні обставини або з інших поважних причин під час дії воєнного стану (абзац шостий пункту 3 частини дванадцятої статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»).

Отже, такими фактами, як: смерть одного із батьків, позбавлення батьківських прав, визнання зниклим безвісти або безвісно відсутнім, оголошення померлим, відбування покарання у місцях позбавлення волі – презюмується визнання особи такою, що самостійно виховує і утримує дитину (дітей). Окрім того, факт самостійного виховання та утримання дитини (дітей) встановлюється рішенням суду: доведення факту одноосібного виховання

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку : Закон України від 11.04.2024 № 3633-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3633-20#n281>

дитини батьком пов'язано з настанням (існуванням) обставин, за яких мати не виконує своїх батьківських обов'язків щодо дитини, стосується зміни обсягу сімейних прав або невиконання одним із батьків батьківських обов'язків (у тому числі умисного) (Постанова ВП ВС від 11 вересня 2024 року у справі № 201/5972/22 (провадження № 14-132цс23²).

Оскільки факт самотійного виховання та/або утримання дитини *не може бути* встановлений у позасудовому порядку, адже жодний орган влади (суб'єкт владних повноважень) не наділений повноваженнями встановлювати такий факт, то його встановлення можливе лише в судовому порядку в суді цивільної юрисдикції.

Ураховуючи, що в цих правовідносинах відсутній будь-який орган влади, до повноважень якого належить встановлення факту самотійного виховання та/або утримання дитини, відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року судом, визначеним законом, який розглядає справи про встановлення факту, що має юридичне значення, зокрема факту самотійного виховання та/або утримання дитини, є суд цивільної юрисдикції (на підставі статті 19 та частини другої статті 315 Цивільного процесуального кодексу України).

У пропонуваній законопроектом нормі частини другої статті 32 КУпАП презюмується факт самотійного виховання та утримання чоловіком дитини (дітей) до дванадцяти років *лише* у випадку смерті її (їх) матері або визнання судом матері дитини (дітей) безвісно відсутньою. Інші факти самотійного виховання чоловіком дитини потребуватимуть судового підтвердження.

При такому законопроектуванні вбачається *відсутність* законодавчої послідовності у пропонуваному розумінні особи, яка самотійно виховує та утримує дитину (дітей), порівняно із визначеним приписами Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» та Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», а також ризики практичного застосування, зважаючи на необхідність звернення до суду щодо встановлення відповідного факту самотійного виховання та утримання дитини (дітей), наприклад, при визнанні матері дитини зниклою безвісти або оголошенні померлою (що є відмінними фактами від смерті особи та визнання особи безвісно відсутньою).

У всякому разі, наявність будь-якої з указаних у пункті 4 частини першої статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» обставин може усувати застосування адміністративного арешту до особи, яка самотійно виховує та утримує дитину до 12 років, зважаючи на винятковий характер цього заходу адміністративного стягнення.

Висновки

Позитивна ідея усунення розглядуваним законопроектом дискримінаційних норм КУпАП видається реалізованою не в повному обсязі,

² Постанова ВП ВС від 11 вересня 2024 року у справі № 201/5972/22 (провадження № 14-132цс23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121753944>

його редакція створює колізії із приписами інших законодавчих норм, що призводитиме до неоднозначності правозастосування та судових спорів. Окрім того, вбачається доцільним усунення таких дискримінаційних положень КУпАП разом з аналогічними положеннями Кримінального кодексу України (наприклад, статей 60, 61) із метою забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в адміністративно-деліктному і в кримінальному провадженнях.

***Дослідницька служба
Верховної Ради України***

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*